

RYSZARD DZIĘCIOŁOWSKI, TOMASZ SZUMAREK

Jak utrzymać poziom gospodarki łowieckiej?

How to maintain the high level of game management?

Intensywność gospodarki łowieckiej, jak każdej innej, zależy w dużym stopniu od nakładów. Bez nich nie można prowadzić nawet gospodarki ekstensywnej. Zmiany zachodzące w krajobrazie rolniczym nie są korzystne dla zasiedlających go zwierząt łownych. Pogarszająca się sytuacja ekologiczna w środowisku bytowania powoduje spadek liczebności niemal wszystkich gatunków zwierzyny drobnej. To z kolei, rzutuje bezpośrednio na sytuację finansową kół dzierzawiących obwody polne. Zagrożone są bowiem same podstawy możliwości uprawiania polowania.

Niewiele lepiej jest w obwodach leśnych. Prowadzona od kilku lat redukcja zwierzyny płowej i dzików doprowadziła, jak się wydaje, do osiągnięcia lub miejscami przekroczenia wydolności produkcyjnej ich populacji. Dowodzi tego analiza pozyskania krajowego przedstawionego w tabeli.

TABELA

Pozyskanie ważniejszych zwierząt łownych (w sztukach) w kraju, na podstawie danych GUS

Zwierzyna	1981	1986	1991	1996	1998
Łosie	1062	1290	1517	468	284
Jelenie	18 811	39 177	54 290	49 350	42 254
Daniel	423	1070	1730	2457	2227
Sarny	53 788	128 475	166 430	150 549	142 350
Dziki	80 367	76 804	121 607	76 002	65 984
Lisy	22 561	26 161	29 119	37 871	52 054
Zajęce	148 282	252 791	232 415	188 884	87 544
Bazanty	145 772	80 489	123 737	103 392	67 163
Kuropatwy	9986	103 426	220 777	185 918	34 326

Z wyjątkiem daniela, cztery pozostałe gatunki kopytnych były maksymalnie pozyskiwane na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych nastąpił wyraźny spadek pozyskania. Spośród zwierzyny drobnej jedynie pozyskanie lisów pnie się w górę. Populacje podstawowych gatunków wykazują charakterystyczne wahania na niższym niż poprzednio poziomie. Wszystkie one zaznaczyły, jednak, katastrofalny spadek liczebności w latach 1996-1998.

Przykład Zamojszczyzny

Dobrego przykładu obecnych kierunków w ekonomice łowiectwa dostarcza praca magisterska p. Tomasza Szumarka wykonana w ubiegłym roku na Wydziale Leśnym SGGW. Jej celem była analiza zmian kształtowania się produktywności gospodarki łowieckiej na Zamojszczyźnie w okresie pięciu lat: 1992-1997. Do analiz wzięto 5 obwodów typowo leśnych (o łącznej powierzchni 33 899 ha) i 5 obwodów typowo polnych (o łącznej powierzchni 33 530 ha). Udział pól w obwodach leśnych wynosił 23%, natomiast udział lasów w obwodach polnych – zaledwie 3%. Wybrane do analizy obwody leśne znajdowały się na terenie nadleśnictw Tomaszów, Józefów i Biłgoraj i charakteryzowały się typowym dla regionu układem siedlisk (borowe 73%, lasowe 24% i olsy 3%). Pod względem bazy pokarmowej i warunków osłonowych można je zakwalifikować do łowisk średniej jakości. Obwody polne są położone na żyznych i urodzajnych glebach lessowych, rędzinach i czarnoziemach. Grunty orne, łąki i pastwiska zajmują ponad 70% powierzchni omawianego terenu. W strukturze własnościowej dominują drobne gospodarstwa o średniej wielkości 2,5 ha.

Produktywność tak zestawionych obiektów scharakteryzowano przy pomocy dwóch miar: kilogramów pozyskanej dziczyzny oraz wpływów finansowych ze 100 ha powierzchni obwodu.

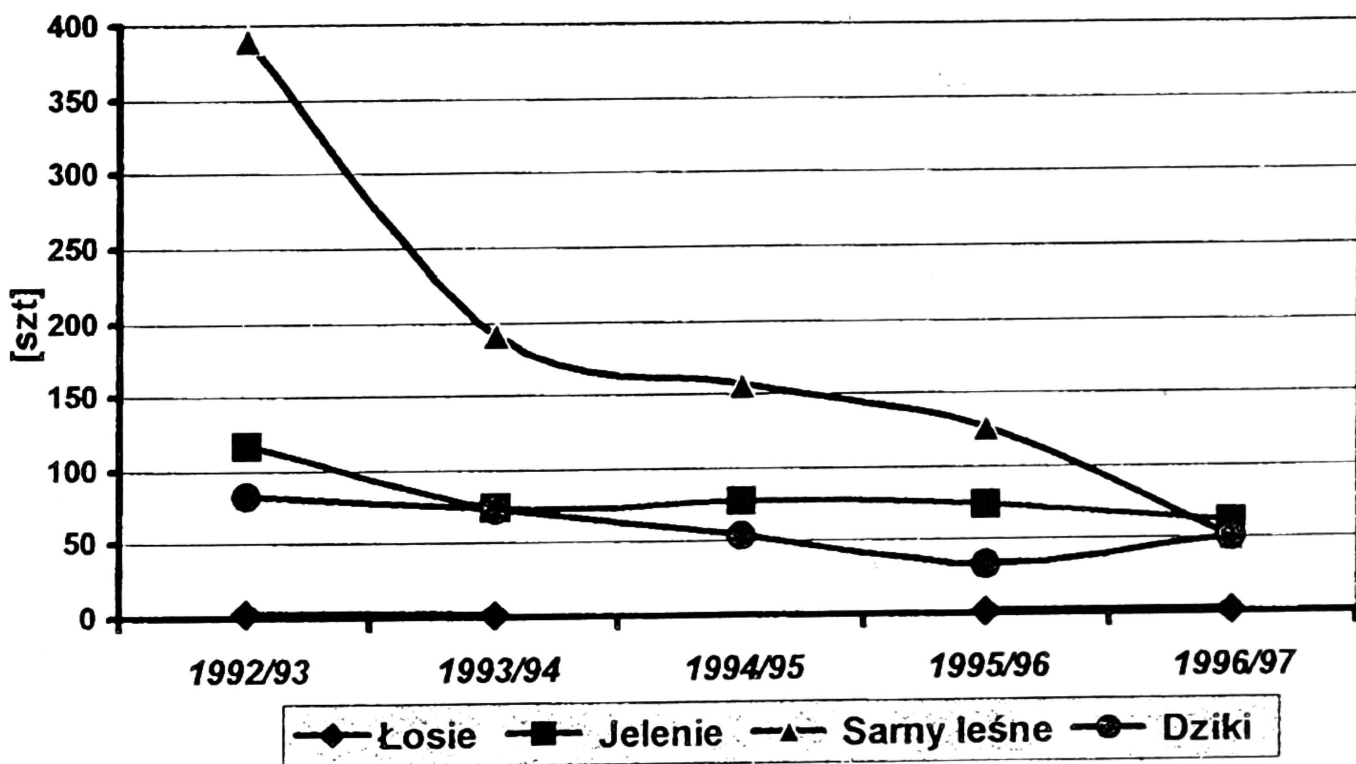
W obwodach leśnych polowano na 15 gatunków zwierząt łownych, z których 6 należało do zwierzyny grubej (łoś, jelenie, sarny, dziki, wilki i głuszce). Najważniejszym gatunkiem był jelen (ryc. 1).

Na terenie obwodów polnych w okresie badań pozyskiwano 13 gatunków zwierzyny, z czego 10 stanowiła zwierzyna drobna (borsuk, kuna, lis, zając, bażant, kuropatwa, dzikie kaczkę, gołąb grzywacz i piżmak). Najliczniej pozyskiwanym gatunkiem zwierzyny drobnej był zając (ryc. 2).

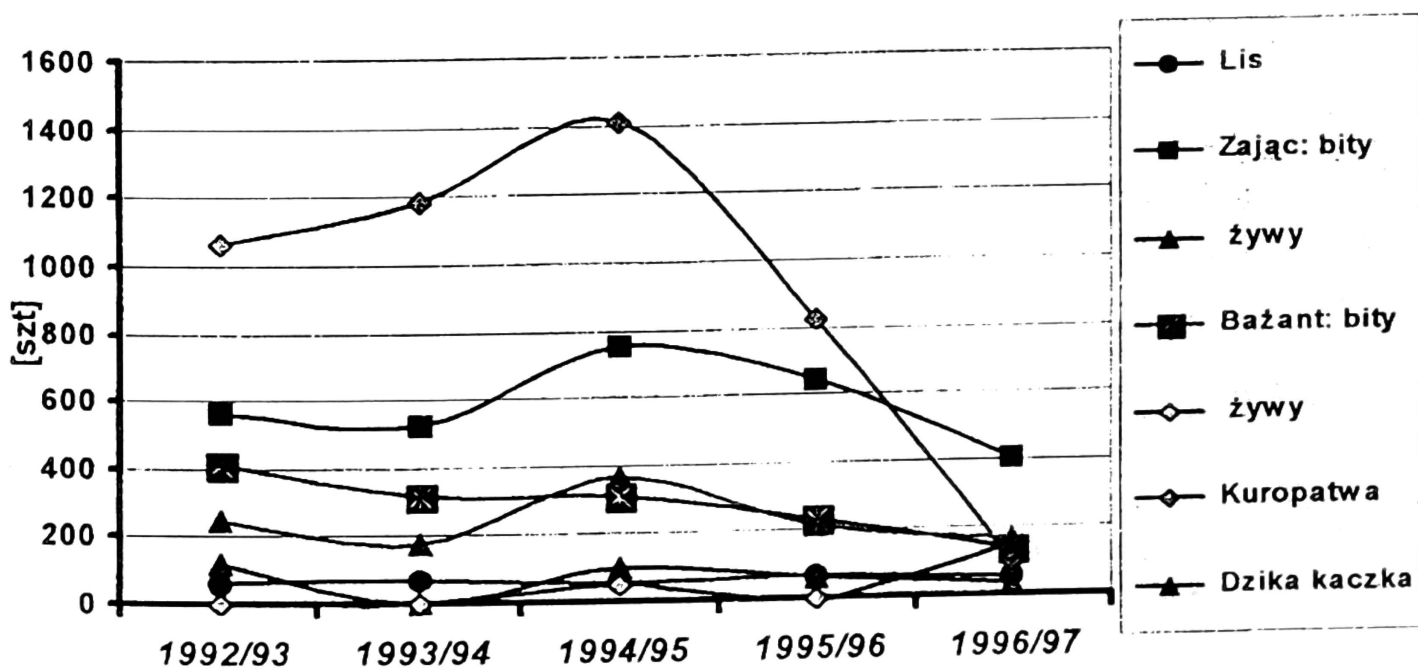
W obwodach leśnych pozyskiwano średnio 36,7 kg/100 ha w ciągu roku. Największe pozyskanie wystąpiło na początku badanego okresu (w sezonie 1992/93), po czym malało regularnie i w ciągu 5 lat spadło o 42% (ryc. 3).

W obwodach polnych średnioroczne pozyskanie było niemal trzykrotnie niższe i wynosiło 13,6 kg/100 ha. Tu obserwujemy typowe dla zwierzyny drobnej wahania – w ciągu pięciu sezonów były dwa szczyty i trzy spadki (ryc. 4).

Jeśli zaś chodzi o wpływy uzyskane za tusze zwierzyny ubitej oraz żywej pozyskanej w drodze odłowu, to dla obwodów leśnych wynosiły one średnio 343,82 zł/100 ha/rok.

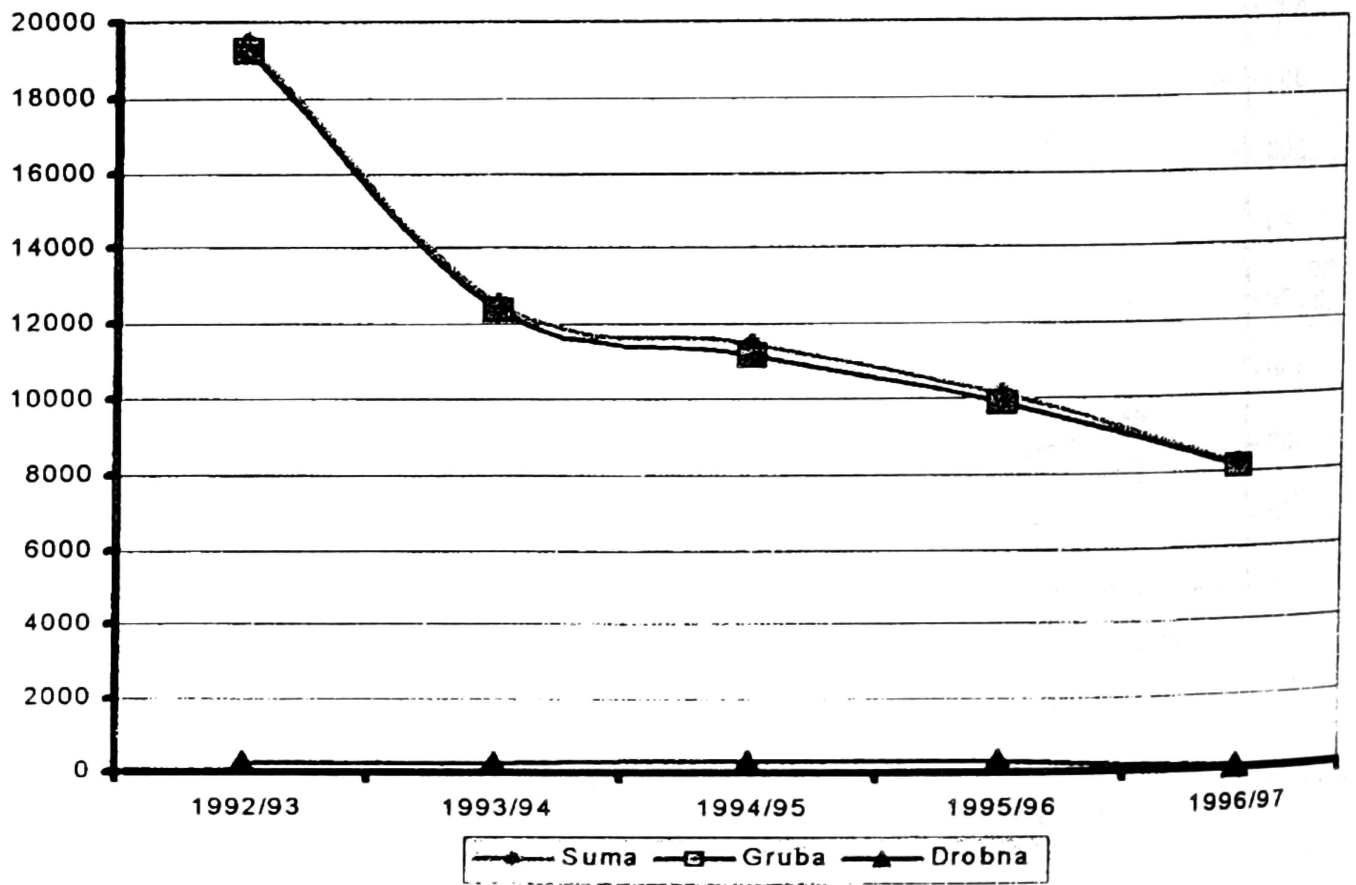
RYC. 1. Rozmiar pozyskania zwierzyny grubej w obwodach leśnych

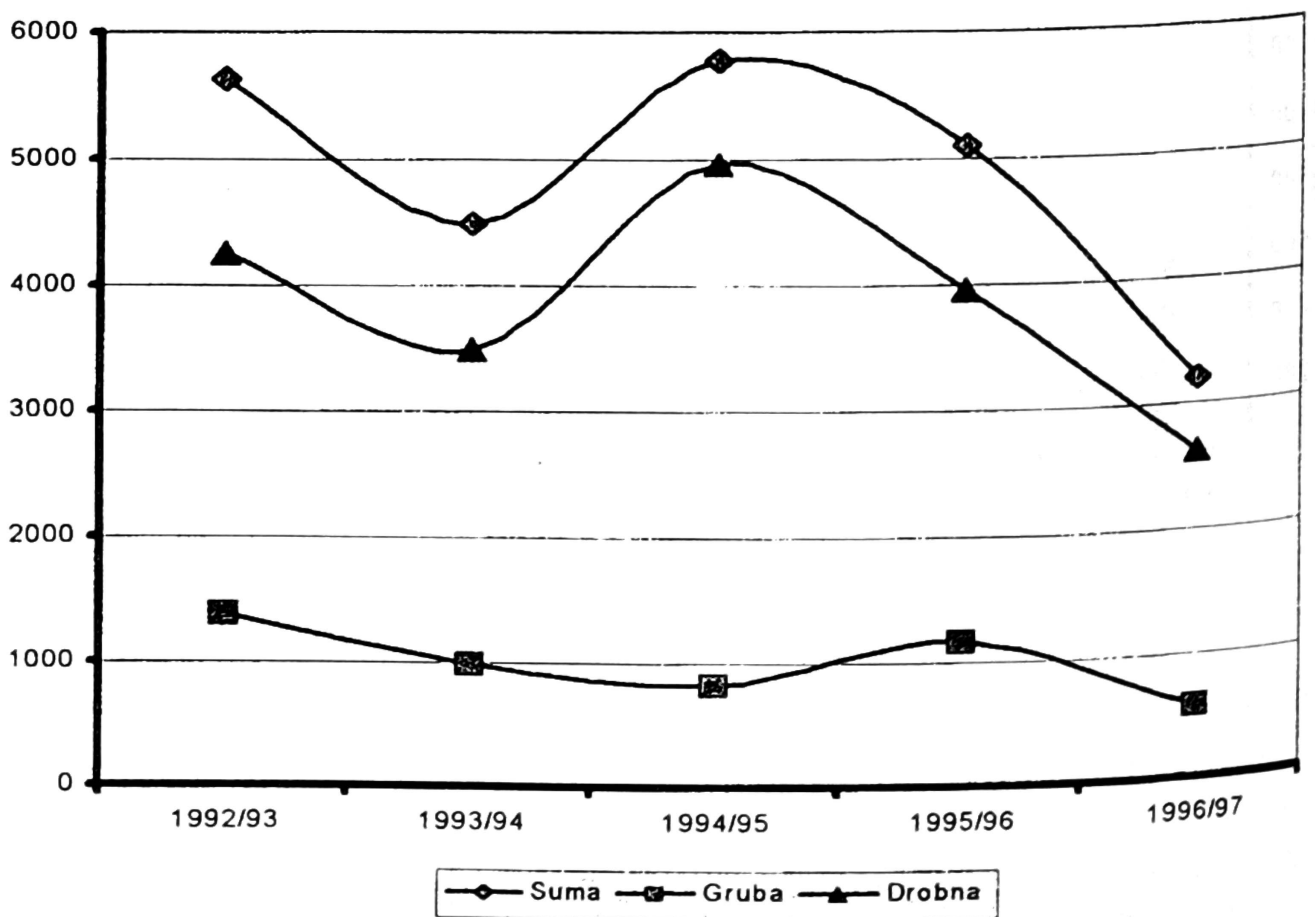
RYC. 2. Rozmiar pozyskania zwierzyny drobnej w obwodach polnych

Obserwowany jest ciągły ich spadek. Wpływy z ostatniego sezonu 1996/1997 – 192,54 zł są trzykrotnie mniejsze od uzyskanych w pierwszym sezonie – 585,91 zł.

Średni wpływ z obwodów polnych w pięcioleciu wynosił 218,34 zł/100 ha/rok. Największa wartość (308,09 zł) wystąpiła tu w połowie badanego okresu, bo w sezonie 1994/95. Mimo trzykrotnej różnicy w produktywności biomasy pomiędzy łowiškami leśnymi i polnymi, wyniki finansowe nie różnią się tak wiele. Dzieje się tak za sprawą wysokich cen uzyskiwanych za odłowione zające oraz kuropatwy pozyskiwane przez cudzoziemców.

RYC. 3. Biomasa dziczyzny pozyskanej w obwodach leśnych w rozbięciu na zwierzynę drobną i grubą

RYC. 4. Biomasa dziczyzny pozyskanej w obwodach polnych w rozbięciu na zwierzynę drobną i grubą

Średnia masa dziczyzny uzyskiwana w obwodach Zamojszczyzny jest bardzo zbliżona do wartości wykazanych przez Krupkę, Dziedzica i Drozda (1985) dla łowisk leśnych (31,2 kg) i polnych (15,9 kg) województw chełmskiego i lubelskiego. Z kolei Klubek (1996) badając produktywność obwodów polnych województwa tarnobrzeskiego uzyskał wartość 15 kg/100 ha/rok. Ta znaczna zbieżność wyników uzyskanych dla pld-wschodnich regionów kraju podnosi ich wiarygodność.

Co wynika ze słabej kondycji finansowej kół?

Słaba kondycja finansowa kół łowieckich jest skutkiem całego splotu okoliczności obiektywnych i zawinionych. Można wśród nich wymienić obciążenia wynikające z pełnej odpłatności za szkody w uprawach rolnych, wzrastającej partycypacji w kosztach ochrony lasu przed zwierzyną, zwiększenia tenut dzierzawnych, ogólnego wzrostu cen, utrzymywania się niskich cen skupu dziczyzny a nade wszystko załamania się liczebności zwierzyny drobnej. Szczegółowa analiza tej trudnej sytuacji wykracza poza ramy tego artykułu. Niewątpliwie istnieją rezerwy, których uruchomienie może poprawić stan finansów kół. Jedną z nich jest wysokość, a nawet sam fakt wypłacania premii za odstrzeloną zwierzynę. Nadszedł chyba czas, by krytycznie przyjrzeć się tej sprawie. Polowanie jest formą rekreacji a za wszelkie formy rekreacji płacą jej uczestnicy. Wydaje się, że dochodzimy do punktu, w którym już wszyscy zaczęli zdawać sobie sprawę, że rekreacyjne polowanie to kosztowne hobby. Tymczasem ciągle jeszcze występują osobnicy, którzy domagają się by uprawianie myślistwa było opłacalne finansowo.

Rozważmy, jaki jest udział składki członkowskiej w budżecie koła łowieckiego. Otóż wysokość rocznych składek członkowskich waha się od 240 do ponad 1000 zł, średnio wynosi około 300 zł rocznie (czyli 25 zł miesięcznie). Koło liczące 30 członków osiąga wpływy w wysokości 9000 zł rocznie tytułem składek członkowskich. Jest to kwota niewiele znacząca w budżecie koła.

Z punktu widzenia statystycznego myśliwego wydatek 25 zł miesięcznie również trudno uznać za istotny wkład w działalność koła. Ile z tej kwoty przypada na finansowanie gospodarki łowieckiej sensu stricto? Zapewnie drobny ułamek.

W celu ratowania finansów zarządy kół decydują się na organizowanie polowań dewizowych. W analizowanym tu przykładzie Zamojszczyzny zyski z polowań dewizowych stanowiły średnio 54% wszystkich wpływów. Dotyczy to obwodów polnych. W obwodach leśnych sytuacja jest inna. Tutaj aż 81% wpływów zapewniała sprzedaż tusz pozyskanej zwierzyny a tylko 13% pochodziło z polowań dewizowych.

Dziesięć omawianych obwodów łowieckich Zamojszczyzny zamykało sezony łowieckie kilku ostatnich lat ze znaczną stratą finansową. A są to przecież tereny o dużej atrakcyjności i znacznej produktywności łowieckiej. Na koniec okresu biomasa pozyskanej dziczyzny i wpływy finansowe były ponad dwukrotnie mniejsze od analogicznych wartości na początku 5-lecia. Spadająca liczebność kuropatw i zajęcy znacznie ogranicza możliwość ratowania dochodów kół łowieckich przez odłowy i polowania dewizowe.

W tej sytuacji pojawiają się propozycje rozwiązań dość radykalnych. Proponuje się, mianowicie, przekazywanie całości wpływów za zwierzynę wydzierżawiającemu w za-

mian za rezygnację z wszelkich obciążeń dzierżawców tytułem szkód łowieckich i ich zapobiegania. W ten sposób koła zostałyby uwolnione od narastających opłat za nie zawsze zawinione przez siebie straty. Oznacza to jednocześnie częściowe przynajmniej przeniesienie decyzji hodowlanych z dzierżawcy na wydzierżawiającego.

Jest to propozycja zasługująca na rozważenie i rzeczową dyskusję. Lepiej ją rozważyć obecnie, póki sytuacja nie zmusza nas do gorączkowych zabiegów ratunkowych przed upadłością finansową. Wówczas może być za późno.

Literatura

1. **Klubek H.** 1996. Produktywność ekologiczna i ekonomiczna obwodów polno-leśnych i polnych. Praca dyplomowa, Wydział Leśny SGGW, Warszawa.
2. **Krupka J., Dziezic R. i Drozd L.** 1985. Ocena pozyskania zwierząt łownych w latach 1975-1982 w województwie lubelskim i chełmskim w zależności od zmian powierzchni użytkowej łowisk. Annales UMCS, Lublin.

Summary

How to maintain the high level of game management?

Economics of game management was compared for typically forest hunting reviers (proportion of fields amounting to 23%) and field hunting reviers (with the proportion of forests of merely 3%). Productivity was characterized by two measures: kilograms of venison and financial returns, both par 100 ha of reviers. Fifteen game species were hunted in forest reviers with red deer being the most important. Thirteen game species were hunted in field reviers with brown hare being the most important.

In forest reviers on average 36.7 kg of venison have been harvested per 100 ha per year. The highest harvest occurred at the beginning of study (in 1992/1993) with subsequent decline. During 5 years it decreased by 42% (Fig.3). In field reviers the harvest was almost three times lower and amounted to 13.6 kg /100 ha/year. Small game harvest reveals typical fluctuations: during five years two peaks and three declines were observed (Fig.4).

Financial returns obtained for venison and alive game animals amounted for forest reviers to 343.82 PLN/100ha/year. They indicated a continuous decline. Income in the last season of 1996/1997 amounting to 192.54 PLN was three times lower than that from the first season – 585.91 PLN.

The mean income from field reviers amounted to 218.34 PLN/100 ha/year.

Relatively high financial returns are the result of prices paid for alive hares and partridges shot by foreign hunters.

Implications of this situation for the level of game management were discussed.